

## PATERSON İKİZLERİ

Seda Usubütün

**Jim Jarmusch**'un filmografisindeki 12. film olan *Paterson* (2016), içinden şair bir otobüs şoförü, New Jersey'nin Paterson kasabası, çokça ikizler, haftanın yedi günü, renklerden siyah ve beyaz ve tabii ki aşk ve şiir geçen sakinleştirici bir film. Bir önceki filmi *Yalnızca Aşıklar Hayatta Kalır* (2013) ile sonsuzluğa dayanma gücümüzü yoklayan yönetmen, *Paterson* ile bizleri yaşamda sıradan ve geçici olanın olağanüstü derinliğini keşfe davet ediyor: Bir balık olmayı tercih eder miydiniz?

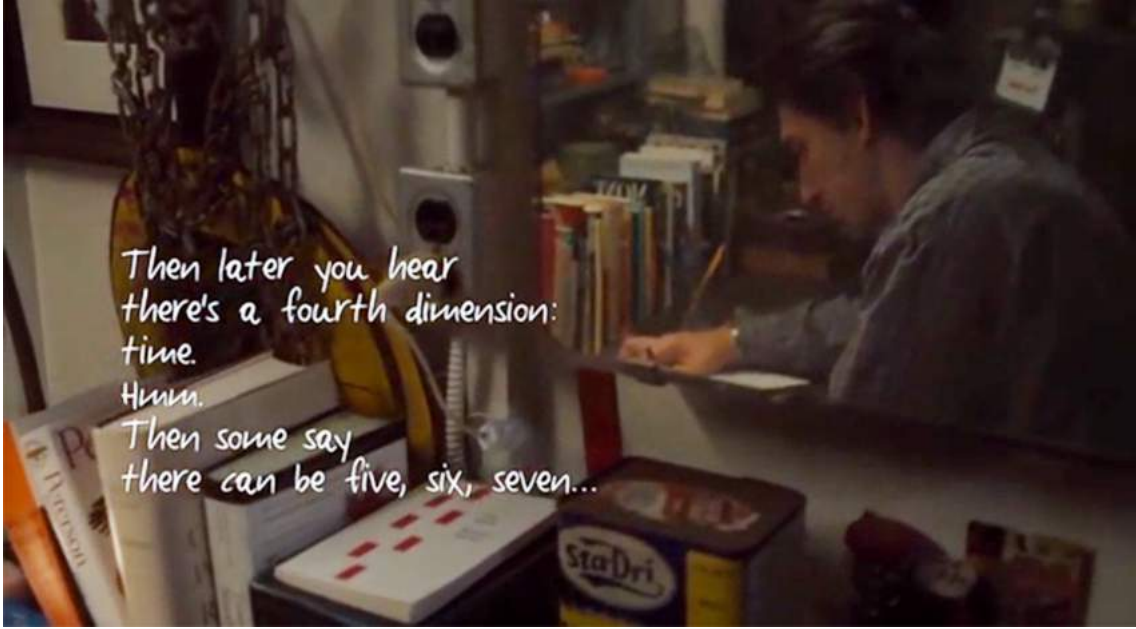
Paterson isminde iki ayrı kahraman, şair Paterson (**Adam Driver**) ve kasaba Paterson, filmin ana çizgisinde çifte sarmal gibi dolanıyor birbirine. Bu filmin fikrinsel olarak gelişiminde **Jarmusch**, Paterson'lu şair **William Carlos Williams**'ın *Paterson* isimli şiirinden yola çıkmış. Bu şiirde **Williams**, milli parkta yer alan manzara için bir metafor kurar ve şelaleyi bir adama benzetir. Bu benzetme **Jarmusch** için filmin kahramanı olan otobüs şoförü ve şair Paterson'u olanaklı kılar. Filmin kurgusunda Paterson'un gündelik yaşantısına yerleştirilmiş çeşitli karşılaşmalar ve otobüste kulak misafiri olunan bazı sıradan diyaloglar bize Paterson'da yaşayanların kendi kasabaları ile samimi bağları olduğunu göstermenin ötesinde şair Paterson ile kasaba Paterson'un birbirini nasıl olanaklı kıldıklarını ima eder. Biri olmadan diğeri düşünülemez. Tıpkı ikizler gibi...



*İkizler:* Kesin olan bir şey varsa, ikizler yalnız değildir. Yaşamlarının sonuna kadar birbirlerine eşlik ederler. Aile deseniz, anne babalar erken zamanda göçüp gidecektir, kardeşlerin ayrı düşme hakkı vardır ama ikizler aile olmanın ötesinde birbirine aittir. Zamanlarını tamamlayıp sona ulaşana dek beraber yol alırlar, birbirini her daim hisseder, diğeri olmadan neredeyse nefes dahi alamazlar. En azından efsane böyledir ve ikizler de bu efsaneyi ete kemiğe büründürmek üzere gönüllü olarak karşılıklı bağımlı ilişkilerini ve sıra dışı ortaklaşan yaşamlarını inşa ederler. İnsanoğlunun yalnız doğar yalnız ölür yazgısının dışında kalmanın mucizevi bir yolu mudur ikiz olmak? Yalnız yaşamlarımıza eşlik edecek yol arkadaşı arayışlarımız, doğuştan bize bahşedilmemiş olan ikizimizi bulma çabası mıdır? Eşi Laura'nın (**Golshifteh Farahani**) rüyasında ikisinin ikizleri olduğunu görmesi ile tetiklenen, seçici algısıyla Paterson kasabasında yaşayan yaşlı, genç, çocuk, olası tüm ikizleri bir hafta içinde geçtiği her köşe başında görmesini sağlayan, şair Paterson'un ve dolayısıyla **Jarmusch**'un zihninin labirentlerinde dolaşan örtük soru bu olabilir mi? Evrendeki varoluşsal yalnızlığımızı yatıştırarak olan, bizi bize yansıtacak ayna ilişkiler değil midir? Kendimizle ve ötekiyle kurulan yansımalar, tanıklıklar ve değmelerle giden etkileşimlerimiz en nihayetinde benzerlerimizle birlikte yaşama ve varlığımızı karşılıklı olarak olumlama çabası değil midir?

*Rutin:* Varlığımızı hissetmenin bir yolu olabildiğince benzerlerimizle bir arada soluk almak ise bir diğeri de gündelik yaşam rutinimizin vaz geçilmez öznesi olmaktır. Rutini kurar, ona sadık kalırsak belirsizlikler ortadan kalkar, sürprizler azalır, eylemlerimiz süreklilik kazanır. Bölümlenmiş ve yapılandırılmış zaman, bir eylemden diğere sorgusuz geçişlerle aslında sahip olmadığı bir devamlılık yansımaları oluşturur. Yarın yine güneş doğacak ve yeni bir gün başlayacaktır. En azından bugüne kadar öyle olmuştur. Şiir defterinin evin köpeği Marvin tarafından parçalanması sonrası yürüyüşe çıkan ve yolda bar arkadaşı Everett ile karşılaşan Paterson, filmin en tipik **Jarmusch** sahnesinde arkadaşına gülümseyerek gündelik rutininin bozulmayacağına olan inancını bu şekilde dile getirir: “Şimdiye dek!”. Alışıldık olanı bozan ilk anomalide tüm törensel yapıyı altüst etmek Paterson'a göre bir şey değildir. Hafta içi her sabah uyandığında yatağının yanındaki sandalyede iş giysilerini bir gece önceden hazırlanmış olarak bulan, her öğlen Laura'nın evde hazırladığı yemeğini aynı yerde, şelalenin karşısında, şiir yazarken yiyen ve her akşam aynı barda (Gölge Bar) barmen Doc ile bir çift laf edip, bir

bardak birasını aynı memnuniyetle içen Paterson, bu sabit döngü içerisinde zihninde dolaşan şiir dizelerini besleyen ve olgunlaştıran en uygun vasatı yaratmış gibidir. Sabah, öğlen ve akşamın önceden belirlenmiş sabit anları arasına giren zamanlarda durmaksızın seyir halindedir. Evden işe, işten şelaleye, işten eve, evden bara yürüyüşleri ve mesai saatleri içerisindeki 23 no.lu Paterson hattında seyreden otobüs seferleri ile kasaba sınırlarının dışına taşmayan gezgin halleri mütevazî şiirini oluşturan gözlem ve izlenimlerin doğuş yolculuğudur. Zamanın kesintili akışı, saat dilimleri, haftanın günleri üzerine düşünen Paterson değil **Jarmusch**'tur, ama **Ron Padgett** tarafından yazılan **Paterson** filminin şiirlerine kusursuzca eklenir zaman boyutu. Ve olası diğer beşinci, altıncı, yedinci boyutlar: Şiir hangi boyutta yer alır?



*Şair:* Apaçık olmayanı görmek, hissetmek ve dile getirmektir şairin işi. Tüm duyularını seferber eder yüzeyde olanın ardına ulaşabilmek için. Sözcükleri düz anlamları aşar, zihinlerde yarattığı imgeler yeni duyuların kapılarını aralar. Baktığı yer farklıdır, görülebilir ve söylenebilir olana dair keşifleri önümüze olası yeni dünyalar açar. Görülen nesnelere görülmeyen fenomenlere dönüşür, mutfaktaki kibrit kutusundan tutuşan bir aşk megafonla dünyaya haykırılır. Veya otobüs şoförü şair Paterson'un yaptığı gibi suya yazılıp sevdiği kadınla paylaşılır. Ve o kadar.

*Siyah ve Beyaz:* Şiirlerini dünya ile buluşturmak Paterson'un önceliği değildir. O görmek üzerine bir yaşam kurmuştur ve görülmek önemsizdir. Görünür olmak

ve tanınmak eşi Laura'nın hayallerini süsler. Evin, kendisinin ve pişirdiği kurabiyelerin siyah beyaz süslemesinde ulaştığı çılgın nokta ve ünlü bir folk şarkıcı olma hayallerini süsleyen siyah beyaz baklava desenli Harlequin gitar, Laura'nın kendi yaşam stilini oluştururken başkalarının bakışına atfettiği önemi vurgular.



Paterson'un gözleri dış dünyayı keşif için tararken, Laura'nın kiler tanınırlık ve onay peşindedir. Bu karakterlerin zıt özelliklerde kurulması **Jarmusch**'un sade ve kıskırtıcı tarzına uygundur ve Paterson'un yaşama bakışındaki sakinlik ile Laura'nın yerinde duramayan panter kadın enerjisinin birleşiminde doğan aşkı bize hiç sorgulamasız kabul ettirebilmesi yönetmenin öyküleme becerisindedir. Bu çelişkili birlikteliği olanaklı hayal eden **Jarmusch** olmasa aşkın diyaloglara ve ilham verdiği şiire inanmakta zorlanabilirdik.

*Aşk:* Paterson için aşk şiiri, bu şiirin öznesi olan kadından yola çıkan bir ifadedir. Laura için, Laura'ya yazılan dizeler birbirini yakıp tutuşturan iki kişiye dünyada sihirli bir yer açar. Laura'sı yanı başındadır ve onu tamamlayan iyicil yarıdır. Filmde geçen İtalyan şair **Francesco Petrarca** ise **Canzoniere** isimli şiir kitabında, gerçekten yaşayıp yaşamadığı bilinmeyen bir Laura'yı ölümsüzleştirmek için yazmıştır aşk şiirlerini. Paterson'un öğlen yemeği kutusunda resmini gördüğümüz ve şair **Petrarca**'nın öncülü olan **Dante Alighieri**'nin **İlahi Komedya**'da var ettiği Beatrice'si de bir Laura'dır. Hem **Petrarca**'nın Laura'sı hem de **Dante**'nin Beatrice'si bu şairler tarafından öncelikle şiirsel olarak yaratılan, putperestlik derecesinde tapınılan ve kazandırdıkları tanınırlıkla şairlerinin yaşamını etkileyen,

aynı anda ilham ve karşı-ilham işlevi gören hayali karakterlerdir. Adeta bütün aşk şiirleri aslında olmayan Laura'lar için yazılır. Oysa Paterson'un ilham kaynağı olan Laura, haftanın bütün sabahlarında yanında uyanmak kadar gerçektir.



Öznesini ıskalayan imkansız bir aşk parodisi de vardır filmde. Paterson'un bar arkadaşı Everett'in Marie'ye tutkusu, Barmen Don'un adlandırışıyla bir **Romeo Juliette** öyküsüdür. Ancak şair değil bir aktör olan Everett'in Marie'ye olan ısrarlı düşkünlüğü karşılığını bulamadığında saplantılı bir **Antonius ve Kleopatra** öyküsüne dönüşür ya da bir **Abbott ve Costello** komedisine. Sevdiğin kişiyi kavuşamıyorsan yaşamının ne anlamı olabilir diyen Everett'i elindeki su tabancasından kurtaran hamlesi ile bu trajikomik duruma müdahil olur Paterson. Bu olayın şokunda her aşkın yaşanabilir olanı besleyip geliştirmediğini bir kez daha algılar. Bazı ilişkilermeler neredeyse zehirli ve ölümcüldür. Eldeki silahın gerçek olması gerekmez.

**Kasaba:** **Jarmusch**'un fırçasıyla bir şairin gözünden bir kasabayı resmetmek her iki Paterson'u karşılıklı etkileşimleri içinde var etme çabasıdır aslında. Boksör **Fırtına Carter** ve İtalyan anarşist **Gaetano Bresci** Paterson'da yaşamış ünlü karakterlerdir. Her ikisinin ortak yanı olaylı yaşamlarına bir adam vurmaya ve hapse düşmeyi sığdırmış olmalarıdır (Everett'in kıl payı kaçırıldığı dramatik öykü). **Fırtına Carter** bir barda vurduğu adam nedeniyle hapse düşmüş, yıllar sonra çıkabilmiştir. Paterson'da dokumacılık yapan İtalyan anarşist **Gaetano Bresci** ise İtalya Kralı **Birinci Umberto**'yu vurması nedeniyle hapse gönderilmiş, idam cezası

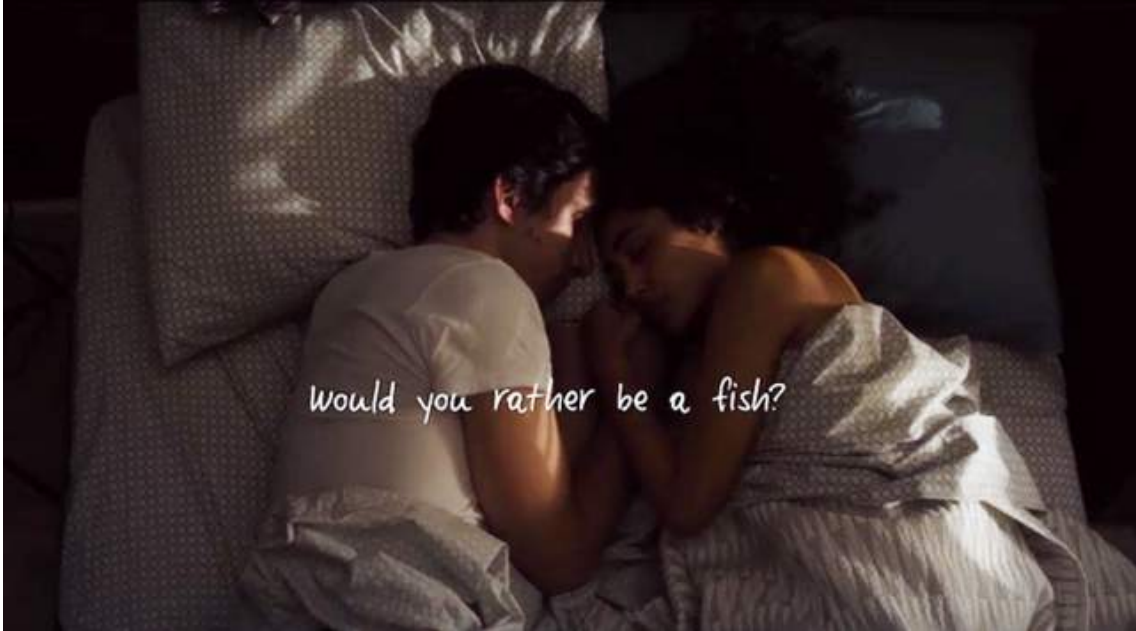


olmadığı için ömür boyu hapis cezası almış ancak hapisteki birinci yılında gardiyanlarca öldürülmüştür. Otobüste Paterson'un gülümseyerek kulak misafiri olduğu diyaloglar ile haberdar oluruz bu öykülerden. Paterson kasabasının diğer sanatçı ünlüleri: komedi ikilisi **Bud Abbott ve Lou Costello**, soul caz ve punk müzisyenleri **Sam ve Dave**, **Iggy Pop** ve iyi tanınan şairleri **William Carlos Williams** ve **Allen Ginsberg**'dir. **Jarmusch** bir söyleşide **Ginsberg**'le ilgili komik bulduğu bir anekdot aktarır: **Ginsberg** genç yaşlarında Paterson'da yaşadığı zamanlarda şiirlerini **Williams**'a göstermiştir. **Williams** verdiği geri bildirimde **Ginsberg**'e şiirlerinin yeterince iyi olmadığını, fazla uyaklı olduklarını ama yazmaya devam etmesi ve kendi sesini bulması gerektiğini söylemiştir. Filmde Paterson'un karşısına çıkan sıra dışı iki şair de ona şiirini ve yaşamını düşündürücü sözcükler hediye edecektir. Bunlardan ilki olan ve yanında taşıdığı defterine şiirler yazan küçük kız, annesi ve ikiz kardeşini beklerken ona eşlik eden Paterson'a bir şiirini okur. Her ikisi de uyaklı şiiri sevmiyor, **Emily Dickinson** seviyordur ve her ikisi de şiir defterlerini *gizli defter* diye adlandırır. Akşam yemeğinde küçük kızın şiirinden ilk üç dizeyi paylaştığı Laura dahi her ikisinin şiirlerinin benzeştiğini fark eder ancak Laura'nın asıl merak ettiği şair kızın şiirindeki gibi uzun saçları olup olmadığıdır.



*Boş sayfa*: İkinci sıra dışı şair karşılaşmasını Paterson pazar günü parkta yaşar. Sakin başlayan haftanın ikinci yarısında, Paterson'un güne başlamak istemediği perşembe sabahından itibaren giderek artan gerilimin doruk noktası cumartesi

aşamı Marvin'in sahnelediği gizli şiir defteri nasıl parçalanır oyunu ise (ki Marvin posta kutusunu eğme oyununda da çok başarılıdır), gerilimin çözülme anı Paterson'un pazar günü parkta karşılaştığı Japon şair ile yaptığı küçük sohbetir. **Williams**'ın yaşadığı kasabayı ziyaret etmek istediği için Paterson'a gelen şairin Japon olması **Jarmusch**'un şiir çevirilerine ilişkin eleştirisinin dile gelmesini sağlar: Çeviri şiir okumak, yağmurluk ile düşün altına girmeye benzer. Japon şairin sağ elinin son iki parmağının bantlı olması ise bir hatasının bedelini ödemek için kendi parmağını kesen yakuzalara gönderme yapar. Artık mafyavari organize suç örgütü olan yakuzalardan ayrıldığı anlamına da gelebilecek olan bu gönderme, Japon şairin Paterson'a hediye ettiği boş defteri verirken söylediği ve tam o anda söylenmesi bugüne kadar yazdığı şiirlerin kaydını yitiren Paterson'a çok iyi gelen o anlamlı sözü de açıklayabilir. "Boş bir sayfa en fazla olanak barındırandır".



*Peki ya balık:* Sudaki balıklar gibi yaşamın sıradan rutini içerisinde akıp gitmek, bilinçli bir amacı olmayan yaşamlara işaret eder genelde. Kişinin kendine koyduğu bilinçli amaçların ne kadar içsel, ne kadar dışsal olduğu ise varoluşsal derinliklerimizdeki değişkenliği açıklar. **Jarmusch** kendi karakterlerinin büyük varoluşsal meseleleri olmadığını söyler bir söyleşisinde, sıradan insanların önemsiz görünen gündelik etkileşimleri filmlerindeki anlatıyı kuran yapıtaşlarıdır. Bunu derken Japon felsefesindeki boşluk, aralık kavramlarına yaslanmaktadır, önemli gibi duran olayların arasındaki zamanda olup bitenlerle ilgilidir. Filmlerini yaparken önce karakterlerden yola çıkan, sonrasında onlarla ilgili sahneleri yazan

**Jarmusch** en sonunda bu sahneleri birleştiren ana anlatısını kurar. Yaşamlarımızın da sonradan geriye dönüp baktığımızda parçaları birleşen fragmante katmanlar ve karmaşık seçimlerden oluştuğunu düşünürsek **Jarmusch**'un film yapma tarzı içimizde hissettiğimiz gerçekliğe yakın oluşuyla yakalıyor belki de bizleri. Yaşamlarımızı bilinçli bir amaç üzerine kurgulamak ve plana göre yaşamak bir balığın asla hayalini kurmayacağı kadar gerçekdışı olsa gerek yaşadığımız bu akvaryumda.